

УДК 323.15

КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧІ ОРГАНИ ПРИ ОРГАНАХ ВЛАДИ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ

Фікс І.Є.

здобувач Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України

Annotation

In the article inherent to Autonomus Republic of Crimea practice of creation of public advisory-consultative organs under government bodies as an instrument of ethnopoltics in the region, that is characterized with the difficult system of international relations, is examined. The author analyses its role in support of dialog between power and public and ability to influence on formation of general international climate, and offers theoretical conditions and practical measures, directed on optimization and renewal of the productivity in activity of these institutes.

Анотація

У статті розглянуто притаманну АРК практику створення громадських консультативно-дорадчих органів при органах влади як інструменту етнополітики в регіоні, який характеризується складною системою міжнаціональних відносин. Проаналізовано їх роль у підтримці діалогу влади та громадськості і спроможність впливати на формування загального міжнаціонального клімату, запропоновано теоретичні умови і практичні заходи, спрямовані на оптимізацію і відновлення продуктивності в діяльності цих інститутів.

Ключові слова

Державна етнополітика, міжнаціональні відносини, етнічні спільноти, національні общини, національно-культурні товариства, консультативно-дорадчі органи.

I. Вступ

Залучення громадських об'єднань до розробки та реалізації механізмів державної політики в Україні – один з принципів розбудови відкритої, демократичної держави. Участь громадськості у державних справах, завдання органів влади щодо консультацій з громадськістю визначені ст. 38 Конституції [1] і спираються на широку законодавчу базу [2–4]. У колі актуальних питань суспільно-політичного життя, що вимагають для вироблення оптимальних рішень консультацій органів влади з громадськістю, певне місце посідають міжнаціональні відносини. На тлі широкої суспільної дискусії в Україні з цієї проблематики, суспільного резонансу від деяких її аспектів, а також у зв'язку із колізією навколо Концепції державної етнонаціональної політики України (винесення на

всенародне обговорення проекту Концепції, її затвердження Урядом України у грудні 2008 р. та проблеми з проходженням відповідного законопроекту через Верховну Раду України у 2009 р.) ця сфера викликає особливу увагу з боку науковців.

Питання діяльності консультативно-дорадчих органів з питань міжнаціональних відносин як інструмента державної етнополітики в Україні досліджувалося не дуже активно, водночас існує значний науковий масив, присвячений ширшій, загальній проблемі впливу інститутів громадянського суспільства на діяльність органів влади через механізми дорадчих структур. Щодо аналізу діяльності подібних структур, безпосередньо орієнтованих на етнополітичну проблематику, звернемо увагу на праці з цього питання таких авторів, як Т. Сенюшкіна, А. Леонова, І. Зварич, Ю. Волошин, О. Антонюк. Є окремі посилання на розгляд зазначеної проблеми у дослідженнях В. Євтуха, Л. Лойко, В. Котигоренка, П. Надолішнього, Ю. Куца, О. Хорошилова та інших, які присвячені різним аспектам державної етнополітики.

Праці авторів, що згадані, торкаються проблеми в загальнодержавному сенсі. Регіональний аспект, а більш конкретно – Кримська автономія, яка дає великий матеріал для аналізу з цього питання, ними в основному предметно не розглядався. У цій статті ми відійдемо від загальної сфери втілення механізму дорадчих органів в Україні до практики їх застосування у конкретному регіоні – Криму.

II. Постановка завдання

Мета статті – розглянути форми застосування інституту консультативно-дорадчих органів при органах влади в Автономній Республіці Крим, проаналізувати механізм їх використання при здійсненні завдань державної етнонаціональної політики, дієвість і перспективи цього механізму, встановити міру доцільності впровадження органами влади подібної практики і визначення кола рекомендацій щодо вдосконалення системи роботи зазначених структур з метою підвищення продуктивності їх діяльності.

III. Результати

В умовах етнічної однорідності суспільства по регіонах України питання міжнаціо-

нальних відносин можуть вирішуватися в рамках громадських консультативно-дорадчих органів загального характеру, що існують при місцевих органах виконавчої влади. На територіях, де регіональна спільнота характеризується багатонаціональністю, наявністю етнічних груп різного культурного, конфесійного, мовного типів, а певні етнічні групи або створені ними структури справляють помітний вплив на суспільні відносини, державна етнонаціональна політика передбачає більш детальний, глибокий підхід саме до питань формування клімату міжнаціональної злагоди, впровадження органами влади всіх доступних форм і методів діяльності у сфері міжнаціональних відносин. У цьому сенсі використання такого механізму, як консультативно-дорадчі органи з питань міжнаціональних відносин, є поширеною і не до кінця вичерпаною за продуктивністю формою роботи органів влади з етнічними спільнотами і з громадськими формування за національною ознакою.

Законом України "Про національні меншини в Україні" [5] встановлено право формувати консультативно-дорадчі органи з питань міжнаціональних відносин за необхідністю при місцевих радах різного рівня. Але, як ми спостерігаємо, лише Кримська Автономія широко використовує цей механізм.

Автономна Республіка Крим з погляду етнонаціональної палітри має певні особливості, механізми врегулювання яких значною мірою відображено в Конституції АРК [6], яка одночасно є Законом України. Це, передусім: значна кількість етнічних спільнот (близько 120); значне переважання етносу, якій є загалом у країні національною меншиною; значний рівень русифікації титульної нації; таке, що наближається до абсолютного, використання недержавної мови в усіх сферах суспільного життя; феномен насильно переселених народів, що повернулися на історичну батьківщину; наявність споконвічних етносів кількістю в кілька сотень осіб; функціонування активних релігійних конфесій не лише християнського віросповідання. Завдання органів влади впливають як із вищезгаданих чинників, що формують комплекси проблем, так і з того, що великі етнічні громади в регіоні є значним чинником суспільно-політичного життя, а їх відносини містять певний набір суперечностей.

Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [7], у складі населення АРК етнічних росіян – 58,5%, українців – 24,4%, кримських татар – 12%. Інші національні групи загалом становлять близько 5% населення.

У зв'язку з тривалою актуалізацією проблеми міжнаціональної злагоди в АРК є практика залучення громадськості до вироблення рішень органами влади у сфері етнополітики як через систематичні взаємодії

з національними товариствами і їх об'єднаннями на різних рівнях (представниками 25 етносів створено 27 національних общин і національно-культурних товариств, які мають республіканський статус в АРК), так і шляхом створення постійних громадських консультативно-дорадчих органів при органах виконавчої влади.

Суто кримським явищем, що відображає об'єктивні умови етнонаціональної ситуації, є ради представників кримськотатарського народу при міських головах і головах районних держадміністрацій, які створені в більшості адміністративно-територіальних одиниць автономії. Вирішення проблеми облаштування кримськотатарських репатріантів вимагало особливої форми роботи органів влади з цією категорією населення. Такі ради створювалися з кінця 1990-х рр. у територіальних одиницях автономії (в окремих випадках – також на рівні місцевих рад) для сприяння більш тісному і стабільному діалогу влади і спільнот репатріантів. Сьогодні їх роль значною мірою нівельована як широким входженням репатріантів у владні структури, так і скороченням впливу системи меджлісів, представники яких, як правило, входили до складу таких рад. Верхівкою конструкції є Рада представників кримськотатарського народу при Президентові України, створена на основі відповідного Закону України у 1999 р. [8]. До сьогодні вона також перетворилася у номінальну структуру як з вищезгаданих причин, так і через те, що з 2005 р. її засідання жодного разу не скликалися.

Виходячи з практики існування рад представників кримськотатарського народу при органах влади, у 2001 р. група керівників ряду дрібних громадських організацій і республіканських організацій політичних партій звернулася до уряду Автономії з пропозицією створення Ради представників російського народу Криму при Раді Міністрів АРК. З багатьох причин (у тому числі через політичну вмотивованість вчинку) ініціатива не була підтримана.

Помітною практикою, яка мотивована поліетнічною специфікою автономії, стало створення Міжнаціональної ради при Раді Міністрів АРК, положення про яку і її склад затверджені [9] у 1998 р. і неодноразово (востаннє у 2008 р.), зазнавали змін (підставою для цього, перш за все, були зміни урядів автономії). До складу ради включаються керівники уряду, профільні фахівці, а також керівники всіх національних общин і національно-культурних товариств з республіканським рівнем державної реєстрації. Завданнями цієї структури є участь у підготовці республіканських програм і проектів нормативно-правових актів, що стосуються національної сфери, консультації органів влади з національних проблем, координація діяльності національних громад.

Однак діяльність цього органу не стала продуктивною, зміни в установчих документах виявлялися формальністю, збори тривалий час не проводилися. Причина недієздатності, на наш погляд, полягає в такому. В автономії існують етнічні общини, що є активними суб'єктами політичного життя; їх інтереси формують суспільно-політичний клімат у регіоні: російська, кримськотатарська і певною мірою українська. Інтереси інших общин не виходять за рамки гуманітарно-культурних потреб і задовольняються безпосередньо підрозділами органів влади з питань міжнаціональних відносин. Проблема, зумовлена інтересами нечисленних общин, не вимагає значних консультацій на рівні спеціальної ради, а проблематика, що формується у зв'язку з життєдіяльністю великих общин, не може бути вирішена в межах повноважень подібних консультаційних структур, у яких зібрані не стільки представники етносів, скільки представники громадських організацій, що створені на основі етнічної ідентичності й об'єднують лише їх членів, але аж ніяк не всю общину.

Специфіка етнополітики в межах Кримської Автономії полягає в тому, що для обговорення рішень, що зачіпають основи міжнаціональних відносин, подолання системних суперечностей у міжнаціональній сфері, доцільно створити постійно діючий "круглий стіл" за участю, перш за все, повноважних представників російської, української і кримськотатарської общин. Певною перешкодою цьому є принципова позиція відокремленості, яка демонструється кримськотатарськими об'єднаннями, передусім, меджлисом і близькими структурами, яка полягає в запереченні необхідності входження до подібних структур широкого представництва, оскільки досягнення інтересів своєї общини з їх боку реалізується за допомогою інших механізмів, а обговорення проблем, які не стосуються безпосередньо кримськотатарської громади, не викликає зацікавленості.

Так, найбільш помітною подією в роботі Міжнаціональної ради при Раді Міністрів АРК стало підписання у травні 2003 р. членами ради – представниками республіканських національно-культурних товариств декларації про міжнаціональну злагоду в Автономії. Об'єктивно оцінюючи подібний документ, можна відзначити, що він лише відобразив прагнення окремих осіб до суспільно-політичної стабільності, але аж ніяк не вплинув на покращення ситуації, яка склалася на той час у регіоні у зв'язку з діяльністю окремих національних рухів.

Є приклади винесення питань міжнаціонального характеру на обговорення громадських органів загальної спрямованості, як це було у 2008 р. на засіданні Громадської ко-

легії при голові Ради Міністрів АРК. Громадська колегія створена як консультативно-дорадчий орган при голові уряду Автономії, до складу якого входять представники громадських організацій, політичних партій тощо і, зокрема, представники окремих (як правило, найбільш активних) національних общин і національно-культурних товариств.

У зв'язку з високою актуальністю проблеми поліпшення міжнаціонального клімату в регіоні, дотримання прав громадян у національно-культурній сфері у 2008 р. одне із засідань Громадської колегії було присвячено темі "Міжнаціональний Крим – реалії та перспективи". В її межах були розглянуті питання: "Забезпечення суспільної злагоди – завдання органів влади" і "Роль громадських організацій у формуванні національно-культурної єдності населення Криму". З доповідями з цих питань виступили представники як органів виконавчої влади, так і національних товариств. Відбулася в цілому конструктивна дискусія, однак ухвалені рекомендації зокрема щодо механізмів затвердження та фінансування окремих програм у сфері міжнаціональних відносин, не вийшли за рамки поточної роботи органів влади [10]. Крім того, учасники форуму дійшли висновку про необхідність відновлення діяльності Міжнаціональної ради при уряді Автономії, а також розробки концепції національної злагоди в Криму. Останній висновок, на наш погляд, має безпредметний характер, і навіть за наявності розробки відповідного документа не зможе будь-яким чином (позитивно чи негативно) вплинути на ситуацію. Тобто в цьому знову виявилася основна проблема в існуванні громадських рад з національних питань – спрямованість на пошук абстрактних шляхів вирішення системних проблем. Але за винятком цього ексцесу, у цілому згадана дискусія в рамках Громадської колегії при голові Ради Міністрів АРК мала продуктивний результат для взаємодії органу виконавчої влади і національних громад, тобто у вирішенні важливих завдань державної етнополітики.

Іншим цікавим досвідом з обговорення питань міжнаціонального характеру в Криму є так звана Рада з людської безпеки і розвитку при Голові Верховної Ради АРК. Вона є консультативно-дорадчим органом при голові парламенту автономії і створена у 2006 р. на підставі його розпорядження за підтримки Програми розвитку ООН (ПРІК ПРООН) з метою сприяння відпрацюванню рекомендацій зі сталого розвитку АРК у сфері міжнаціональних відносин. До складу Ради увійшли керівники Верховної Ради Криму, ключових міністерств уряду автономії, функціонери ПРІК ПРООН, а також представники провідних національних общин. При Раді створено

також групу наукових експертів, крім того, положення про Раду має пункт про активну співпрацю з ПРІК ПРООН, при якій створюється аналітична група, що проводить дослідження за пропозиціями Ради. Принципово важливо, що до складу Ради залучено серед інших також керівництво меджлису кримськотатарського народу, що є важливим чинником налагодження продуктивного діалогу з питань міжнаціональних відносин у Криму.

Рада з людської безпеки і розвитку при Голові Верховної Ради АРК не є повністю зорієнтованою лише на міжнаціональні відносини, але вони є ключовими в її діяльності. Основними завданнями Ради є, згідно з положенням про неї, моніторинг соціально-економічної, політичної і міжнаціональної ситуації в АРК та вироблення рекомендацій з найважливіших питань з метою їх подальшої реалізації.

З часу створення Радою проведено два засідання з актуальних питань життя регіону, одне з яких – з проблеми земельних відносин – з урахуванням кримської специфіки прямим чином пов'язано з міжнаціональними відносинами і зазвичай розглядається як таке, що визначає ключові аспекти клімату міжнаціональних відносин. Крім того, як нам відомо, аналітичною групою ПРІК ПРООН підготовлено аналітичне дослідження саме з питань міжнаціональних відносин у Криму для розгляду на засіданні Ради, але воно було повернуто на доопрацювання. Таким чином, чергове засідання цього консультативно-дорадчого органу при представницькому органі влади Криму в будь-якому випадку буде присвячено міжнаціональним відносинам у регіоні.

Слід зазначити, що первинно консультативно-дорадча Рада із забезпечення людської безпеки та розвитку за сприяння ПРІК ПРООН була створена при Раді Міністрів АРК у 2003 р., з аналогічними повноваженнями і завданнями (у тому числі і щодо встановлення міжнаціональної злагоди), але подальшого розвитку ця інституція не набула [11].

Також в АРК спостерігалася практика створення своєрідних міжнаціональних рад на базі громадської ініціативи, поза межами державних органів влади. До складу таких рад добровільно входили республіканські національні і національно-культурні товариства з метою розширення діалогу з актуальних питань міжнаціональних відносин і діяльності національних об'єднань. Тут слід назвати, наприклад, Асоціацію національних товариств і общин, Кримський республіканський фонд міжнаціональної злагоди, Кримський дім миру і дружби народів. Їх діяльність тією чи іншою мірою підтримувалася органами влади. Але, по-перше, вони мали в окре-

мих випадках досить широке, але не повне представництво з боку національних общин Криму, по-друге, в основу їх діяльності було покладено ентузіазм, який з часом був вичерпаний, і з цієї та інших причин діяльність таких громадських об'єднань була згорнута. Глобальних завдань щодо вирішення проблем формування клімату міжнаціональних відносин у Криму вони не виконали, але локальні питання щодо практичної діяльності національних товариств вирішували.

Повертаючись до питання відмінності Криму від інших регіонів України саме за ознакою етнічної складової регіонального співтовариства, ми відзначаємо, що питання міжнаціональних відносин не є системоутворювальним у формуванні регіональних механізмів внутрішньої політики в областях країни, яким властиве моноетнічне населення. Питання міжнаціональних відносин у цих областях не є проблемним, і для їх вирішення нема підстав залучати додаткові механізми, крім тих, що передбачені функціонуванням підрозділів з питань міжнаціональних відносин у регіональних органах влади. Однак і в регіонах, яким притаманна багатокольорова палітра етнічних спільнот, зокрема Закарпатській, Одеській областям, місту Києву, ми не знайшли ознак застосування широкої практики залучення громадських організацій до обговорення питань міжнаціональних відносин. Можливо, це пов'язано з тим, що в цих регіонах етнічні спільноти не є активними суб'єктами політичного життя такою мірою інтенсивності, як це притаманне Криму.

Водночас, наприклад, у Російській Федерації, для якої характерна поліетнічність на рівні регіонів, практика створення при місцевих адміністраціях консультативно-дорадчих органів з міжнаціональних питань досить поширена. У цьому випадку досвід Росії, яка має схожу з Україною структуру суспільних відносин (через загальне минуле, ментальний архетип “багатонаціональної спільноти” тощо), становить інтерес для нашого дослідження.

Відповідно до завдань з реалізації державної етнонаціональної політики Російської Федерації в суб'єктах федерації, а також територіальних одиницях більш низького рівня формувалися відповідні інститути – міжнаціональні консультативні ради при губернаторах, обласних адміністраціях тощо. Не розглядаючи і не аналізуючи їх діяльності, зазначимо, що за структурою ці ради складаються з керівників відповідних адміністрацій, профільних фахівців, а також представників місцевих національних товариств. За мету вони ставлять координацію діяльності із захисту прав народів, реалізації їх потреб та інтересів, виявлення і запобігання міжнаціональним конфліктом на відповідній території.

Наприклад, Міжнаціональна консультативна рада при уряді Москви, що створена у 2001 р. як консультативно-дорадчий орган з метою підвищення ефективності реалізації державної національної політики Російської Федерації у місті Москва, згідно з установчими документами покликана сприяти забезпеченню в столиці Росії атмосфери міжнаціонального миру і злагоди, а також брати участь у підготовці програм, нормативно-правових документів зі збереження та розвитку національних мов і культур, консультувати органи виконавчої влади з національних питань, здійснювати підтримку діяльності громадських об'єднань, які мають національно-культурну спрямованість [12].

Повертаючись до теми дослідження, зазначимо, що існування такої інституції, як Міжнаціональна рада при Раді Міністрів АРК, інших дорадчих органів при органах влади в Криму відповідає практиці, що притаманна територіям з багатонаціональним складом населення, де у зв'язку з цим наявні певні суспільні суперечності.

IV. Висновки

Таким чином, враховуючи загалом конструктивну роль громадських органів, необхідно зробити висновок про перегляд самої філософії подібної Міжнаціональної ради з урахуванням специфіки міжнаціональних відносин у Криму. Потрібно визнати, що такий орган не здатний забезпечити повний вплив на політичні процеси, що модулюються за участю основних національних общин. Як інструмент реалізації органами влади завдань, спрямованих на задоволення інтересів громадян за національною ознакою, підтримку і розвиток національних общин, Міжнаціональна рада цілком здатна проводити продуктивну діяльність згідно зі своїм статусом, але потребує зазначеного ідейного вдосконалення.

З метою вдосконалення діяльності системи громадських дорадчих органів при органах влади в Автономній Республіці Крим ми можемо запропонувати застосування певних механізмів змін ідеологічного (як визнання мети роботи всієї системи) і практичного (формування процесу роботи системи) характерів.

Перш за все, необхідно визнати створення Міжнаціональної ради при Раді Міністрів АРК, інших громадських органів з національних питань при органах влади конструктивним та відновити їх активну діяльність. Виходячи з цього, ми отримуємо підстави для подальшого обговорення проблеми.

Далі доцільно відокремити в завданнях, що покладені на зазначену Раду, вирішення питань глобального та прикладного характеру; залишити за межами її компетенції проблеми політичної спрямованості, за рахунок чого зосередити увагу на питаннях підтримки діяльності національних та націо-

нально-культурних общин (товариств), обговоренні та розробці програм, спрямованих на рівноправне задоволення законних інтересів етнічних спільнот у регіоні.

Доцільно поширити практику скликання громадських консультативно-дорадчих органів з питань міжнаціональних відносин при органах влади на рівні міста, району.

З метою відходу від упередженого та "аматорського" ставлення до обговорення проблем міжнаціональних відносин необхідно ширше залучати до вироблення рішень Міжнаціональної ради наукових спеціалістів; проводити моніторинги, соціологічні та інші дослідження з метою отримання неупереджених даних відносно діагностики міжнаціональних відносин.

Необхідно покласти на Міжнаціональну раду завдання зі сприяння міжнаціональній толерантності, вироблення механізмів та їх поширення відносно запобігання поширенню міжетнічної, релігійної ворожнечі, національному екстремізму, що є актуальним у ситуації, яка склалася у світі. У цьому випадку позиція громадськості є якщо не вирішальною, але дуже важливою.

Для отримання альтернативних даних та використання всіх форм співпраці органів влади із громадськістю доцільно періодично (систематично) розглядати проблемні питання міжнаціональних відносин з іншими громадськими консультативно-дорадчими органами при органах влади, зокрема такими, що мають загальну спрямованість; ініціювати депутатські слухання у місцевих радах відповідного рівня з актуальних питань міжнаціональних відносин з використанням під час їх проведення колективної позиції, виробленої членами Міжнаціональної ради.

Застосування вищезгаданих методів сприятиме як максимальному залученню громадськості до участі у державних справах, так і більш продуктивному використанню громадських консультативно-дорадчих органів при органах влади, найбільш повному задоволенню законних інтересів громадян, які співвідносять себе з певними етносами, та обстоюванню інтересів об'єднань громадян за національною ознакою, їх мовних, культурних та інших пріоритетів.

Література

1. Конституція України : прийнята 28.06.1996 р. (зі змінами та доповненнями згідно із Законом України від 08.12.2004 р. № 2222-IV).
2. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Указ Президента України від 15.09.2005 р. № 1276/2005.
3. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Указ

- Президента України від 31.07.2004 р. № 854/2004.
4. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2004 р. № 1378.
 5. Про національні меншини в Україні : Закон України від 25.06.1992 р. № 2494-XII.
 6. Конституція АРК [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.crimea.ua.
 7. Веб-сайт Всеукраїнського перепису населення 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrcensus.gov.ua.
 8. Про Раду представників кримськотатарського народу : Указ Президента України від 18.05.1999 р. № 518/99.
 9. Про створення Міжнародної ради при Раді Міністрів АРК : Постанова Ради Міністрів АРК від 25.08.1998 р. № 235.
 10. Офіційний веб-сайт Ради Міністрів АР Крим [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.crimea-portal.gov.ua.
 11. Про Раду із забезпечення людської безпеки і розвитку АРК при Раді Міністрів АРК : Постанова Ради Міністрів АРК від 10.04.2003 р. № 178.
 12. Веб-портал Державної установи “Московский дом национальностей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mdn.ru.

УДК 321.01(477)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ СПРАВИ В СРСР: ТЕАТРАЛЬНА РЕФОРМА 1989–1990 РР.

Яблунівський С.В.

аспірант Харківської державної академії культури

Annotation

In the article the features of theatrical experiment in 1989–1990 in the USSR are considered, its influence on development of mutual relations between the state and theater is analysed.

Анотація

У статті розглянуто особливості театрального експерименту 1989–1990 рр. в СРСР, проаналізовано його вплив на розвиток відносин між державою і театром.

Ключові слова

Державне регулювання, культурна політика, театр, театральний експеримент, театральна реформа.

I. Вступ

Національне відродження України характеризується особливим інтересом до історії театральної культури, яка завжди була важливою складовою духовного життя.

Важливим методологічним засобом дослідження державної політики в Україні в галузі театрального мистецтва новітньої доби є принцип розвитку, який орієнтований на здійснення аналізу еволюції механізму відносин держави і театру на всіх основних етапах проведення державної політики у театральній справі. Довгий час Україна перебувала у складі СРСР, і цей період характеризується різноманітністю процесів у театральній сфері, які потребують наукового переосмислення з погляду сьогодення.

У період існування СРСР переважала концепція, згідно з якою, всі відносини в країні регулювалися державою, – ні вільна кон-

куренція, ні закон попиту і пропозиції не вважалися ефективними. Як пріоритет висувалися принципи та інтереси “народної казни”, централізованих методів планування згори вниз. Планування розглядалося як основа управління соціалістичною економікою, нерозривно пов’язаною із системою стимулювання. Держава робила все, щоб не дати розвитку підприємству, визначаючи все самостійно. Театр не був у цьому сенсі винятком. Усі сфери діяльності театру – від економіки до художньої політики – регулювала держава. Вони перетворилися на малоефективний, стримувальний, неповороткий механізм, що природно позначалося і на творчому розвитку [3].

У складному процесі розвитку правового регулювання відносин у сфері театру в період СРСР виділяють декілька етапів [1–3]. На першому етапі – 1917–1938 рр. – створюється правова основа діяльності центральних органів управління. Відбувається зрощення партійних і державних органів. Директивні органи розробляють державну культурну політику, основним принципом якої був тоталітарний політико-ідеологічний контроль за діяльністю театрів.

У 1939–1956 рр. система централізованого партійно-державного керівництва творчою діяльністю здобуває свого подальшого розвитку. У цей час створюються нові централізовані органи управління. Втім, зміни організаційних форм управління не позначилися на змісті партійно-державного керівництва.